

Інклюзія осіб із інвалідністю до гуманітарних заходів

Коротка рекомендаційна записка¹

Розробка проєктів, які враховують інтереси осіб із інвалідністю — включення інклюзії до всіх етапів проєктів

Відповідно до [Настанов МПК щодо інклюзії осіб з інвалідністю до гуманітарних заходів 2019 року \(IASC Guidelines on Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action\)](#), під час розробки та реалізації гуманітарних проєктів організації, що надають гуманітарні послуги в Україні, повинні враховувати потреби осіб із інвалідністю. У рамках забезпечення розуміння специфічних потреб та відповідного реагування на них гуманітарні організації повинні докладати всіх можливих зусиль для виявлення бар'єрів, із якими стикаються особи з інвалідністю під час отримання гуманітарної допомоги та послуг в Україні, та вживати активних заходів для усунення таких бар'єрів із метою забезпечення рівного доступу та участі всіх осіб, незалежно від інвалідності чи особливостей. Доступ, участь і вжиті заходи також повинні відображатися у відповідних індикаторах, для забезпечення можливості проведення вимірювань, підзвітності і створення стимулів для навчання.

Настанови МПК визначають чотири «обов'язкові дії», які мають бути реалізовані в кожному проєкті незалежно від сектору його реалізації.

1. **[Сприяння конструктивній участі](#)** — залучення осіб із інвалідністю до всіх етапів проєктного циклу, забезпечуючи врахування їхніх коментарів та пропозицій.
2. **[Усунення бар'єрів](#)** — визначення бар'єрів, пов'язаних зі ставленням, фізичних та інституційних бар'єрів для доступу до допомоги та послуг, які існують у суспільстві, загальному контексті та у вашій організації, і вживання заходів для їх усунення.
3. **[Розширення можливостей осіб із інвалідністю](#)** — надання особам із інвалідністю можливість долучатися до проєктів на різних посадах, напр., у якості працівників моніторингових комітетів, місцевих контактних осіб тощо; і давати їм можливість розвивати свої навички.
4. **[Дезагрегація даних для моніторингу інклюзії](#)** — забезпечення дезагрегації всіх даних, зібраних під час оцінювання та моніторингу впровадження, як мінімум за статтю, віком та наявністю інвалідності (SADDD) для забезпечення кращого розуміння того, якою мірою особи з інвалідністю охоплені проєктами та залучені до них, а також інформації про недоліки та потреби для полегшення коригування проєкту.

Інклюзивні гуманітарні заходи спрямовані на забезпечення захисту прав груп людей, яким загрожує дискримінація, із особливим акцентом на особах із інвалідністю відповідно до міжнародного гуманітарного права та міжнародного законодавства у сфері прав людини, зокрема Конвенції ООН про права осіб із інвалідністю.

Визначення поняття «врахування інтересів осіб із інвалідністю»

Врахування інтересів осіб із інвалідністю досягається тоді, коли для осіб із інвалідністю — незалежно від індивідуальних особливостей — забезпечена вагома участь, коли просуваються права таких осіб та коли проблеми, пов'язані з інвалідністю, вирішуються відповідно до КПОІ ООН. Це пов'язано з концепцією «соціальної інклюзії», що визначається як « процес, за допомогою якого докладаються зусилля для забезпечення рівних можливостей, щоб кожен, незалежно від свого походження, міг повністю розкрити свій потенціал у житті. Такі зусилля включають політику та дії, які сприяють рівному доступу до (державних) послуг, а також надають можливість громадянам брати участь у процесах ухвалення рішень, які впливають на їхнє життя.»

Визначення бар'єрів

Бар'єри — це чинники в середовищі людини, які перешкоджають участі та обмежують можливості. Для осіб із інвалідністю вони обмежують доступ та інклюзію до суспільства. Бар'єри можуть бути фізичними, комунікаційними, інституційними та пов'язаними зі ставленням.

¹Ця рекомендаційна записка адаптована з оригінального матеріалу Syria (Turkey Hub) Protection Cluster, Inclusive project design, 2020

Витяг із: <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/stima/inclusion-technical-working-group>

- Бар'єри, пов'язані зі ставленням — негативне ставлення, що може ґрунтуватися на культурних чи релігійних переконаннях, ненависті, нерівномірному розподілі влади, дискримінації, упередженнях, незнанні, стигмі, упередженнях тощо. Члени родини або люди з близького оточення осіб із інвалідністю також можуть стикатися з «дискримінацією за асоціацією». Бар'єри, пов'язані зі ставленням лежать в основі дискримінації та ексклюзії.
- Фізичні бар'єри — це фізичні перешкоди в природному або штучному середовищі, які «перешкоджають доступу та впливають на можливість участі», а також неадаптовані системи комунікації. Відсутність послуг, адаптованих до потреб осіб із інвалідністю, або проблеми з наданням послуг також належать до бар'єрів, пов'язаних із середовищем.
- Неадаптовані системи комунікації не дозволяють особам із інвалідністю отримувати інформацію чи знання і тим самим обмежують їхні можливості брати участь та ухвалювати свідомі рішення на основі своїх уподобань і потреб.
- Інституційні бар'єри включають закони, політику, стратегії чи інституційні практики, які дискримінують осіб із інвалідністю або перешкоджають їхній участі у житті суспільства.

Бар'єри можна класифікувати як загрози, якщо вони встановлені умисно. І навпаки, якщо їхнє виникнення є випадковим, їх можна визначити як уразливості. В обох випадках бар'єри призводять до ексклюзії, через яку особи з інвалідністю можуть стикнутися з більшими або гіршими загрозами та вразливістю, ніж інші особи, які постраждали від кризи.

Практичні рекомендації щодо розробки проєктів, які враховують інтереси осіб із інвалідністю

Наведені нижче рекомендації покликані сприяти швидкому прийняттю та інтеграції основних «обов'язкових дій» на всіх етапах проєктного циклу шляхом визначення практичних заходів із забезпечення інклюзії для персоналу гуманітарних проєктів в усіх секторах. Ці рекомендації можна використовувати як контрольний список. Наведений список не є вичерпним; його слід розглядати як мінімальний перелік дій, пов'язаних із інклюзією.

Керівникам та іншим працівникам гуманітарних проєктів рекомендується використовувати повну версію Настанов МПК² або відповідні їх розділи під час розробки, реалізації та моніторингу своїх проєктів. Зазначені Настанови також містять вказівки щодо посилення інклюзії для окремих секторів.

---

² Режим доступу: <https://interagencystandingcommittee.org/iasc-task-team-inclusion-persons-disabilities-humanitarian-action/documents/iasc-guidelines>

Загальна організація/підготовка	Відноситься до «обов'язкових дій»
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Перегляньте політики, настанови та інструменти організації, щоб переконатися, що вони чітко підтверджують право осіб із інвалідністю на доступ та інклюзію. 	 Promote Remove
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Забезпечте навчання персоналу щодо інклюзії осіб із інвалідністю, його ознайомлення з Настановами МПК та, зокрема, «обов'язковими діями», і — як результат — здатність ідентифікувати осіб із інвалідністю, залучати їх до реалізації проєктів та пропонувати заходи для подолання бар'єрів керівництву організації. 	 Empower Disaggreg
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Регулярно контакуйте з організаціями осіб із інвалідністю, щоб покращувати розуміння загальної ситуації таких осіб, наявних бар'єрів для доступу до послуг і допомоги, можливостей та механізмів їх подолання, а також заходів, яких гуманітарні організації можуть вживати для посилення інклюзії. 	

Оцінювання	Відноситься до «обов'язкових дій»
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Забезпечуйте, щоб усі зібрані дані були дезагреговані як мінімум за статтю, віком та наявністю інвалідності, і аналізуйте дані відповідним чином. 	 Disaggregate
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Забезпечуйте, щоб особи з різною інвалідністю брали участь в інтерв'ю ключових інформаторів та обговореннях у фокус-групах, і в ідеалі включайте осіб із інвалідністю до команд із оцінювання потреб. Гарантуйте представлення інтересів осіб із інвалідністю, включаючи дорослих чоловіків і жінок (в т.ч. людей старших за 60 років) і дітей з фізичними, слуховими, зоровими, сенсорними та інтелектуальними та/або когнітивними труднощами. 	 Promote Empower
<ul style="list-style-type: none"> ✓ За допомогою оцінювання (включаючи інтерв'ю ключових інформаторів та обговорення у фокус-групах) забезпечуйте розуміння стосується вашої сфери діяльності (і загалом): <ul style="list-style-type: none"> ○ Потреб осіб із інвалідністю та людей, які за ними доглядають, у тому числі специфічних для їхньої ситуації. ○ Труднощів, які виникають у осіб з інвалідністю. ○ Спроможностей осіб із інвалідністю та людей, які за ними доглядають. 	 Promote Remove Empower Disaggreat

Дизайн проєкту	Відноситься до «обов'язкових дій»
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Організуйте консультації щодо запланованого проєкту та співпрацю з особами з інвалідністю за напрямками проєкту для забезпечення диверсифікації консультаційної групи. 	 Promote Remove

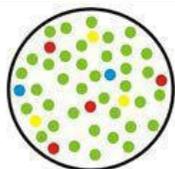
<ul style="list-style-type: none"> Забезпечуйте наявність у всіх осіб можливості висловити власну думку. Завдяки консультаціям (на додаток до факторів, згаданих вище), переконайтеся, що ви розумієте: <ul style="list-style-type: none"> ○ Які існують конкретні бар'єри для доступу до запланованої допомоги та послуг і отримання користі від них нарівні з іншими. 	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Проведіть організаційне або заплановане самооцінювання проєкту та використовуйте інформацію, зібрану під час такого 	 Remove

оцінювання та консультацій, щоб зрозуміти бар'єри для інклюзії, характерні для організації/проєкту та її послуг і допомоги.	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Забезпечте включення у план проєкту заходів для пом'якшення та/або усунення визначених бар'єрів та зміцнення спроможностей для забезпечення повноцінного і справедливого доступу для всіх людей. <ul style="list-style-type: none"> ○ Валідуйте такі заходи спільно з особами з інвалідністю. ○ Передбачте бюджет для таких заходів. Деякі практичні приклади таких заходів включають: <ul style="list-style-type: none"> ○ Комунікацію постраждалим населенням та зацікавленими сторонами проєкту. ○ Проєктування і розподіл локацій, центрів та видів діяльності фізично доступних для всіх людей, незалежно від наявних порушень (див. принципи універсальної розробки та посилання на с. 8 Настанов МПК). 	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> Promote </div> <div style="text-align: center;"> Remove </div> </div> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> Empower </div>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Практичні механізми надання індивідуалізованої підтримки особам з інвалідністю, які потребують послуг і допомоги, що надаються в рамках проєкту, на основі їхніх індивідуальних потреб (див. інформацію про об'єктивне пристосування на с. 9 Настанов МПК). 	 Remove
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Запровадьте ресурси/механізми для забезпечення постійної підтримки осіб із інвалідністю протягом проєктного циклу, напр. розгляньте можливості забезпечення індивідуальної підтримки та/або контактних осіб на місцях. 	 Remove
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Інтегруйте інклюзію осіб із інвалідністю у відповідні інструменти проєкту. Наприклад: <ul style="list-style-type: none"> ○ включення інвалідності до критеріїв вразливості ○ механізми відбору зацікавлених сторін ○ механізми отримання скарг і зворотного зв'язку ○ форми надання та отримання згоди (якщо потрібно) ○ системи моніторингу 	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> Promote </div> <div style="text-align: center;"> Disaggregat </div> </div>

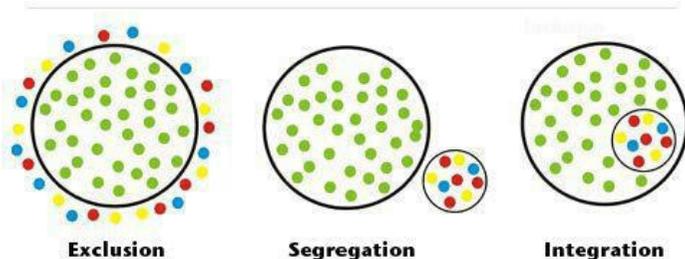
На основі результатів оцінювання і консультацій, а також типу запланованих втручань, встановіть цільове значення інклюзії для проєкту; рекомендоване мінімальне цільове значення для України з урахуванням поточного показника превалентності інвалідності — охоплення проєктом 15% людей.	
--	--

Реалізація	Відноситься до «обов'язкових дій»
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Забезпечте персонал відповідними інструментами проєкту та навчання з виявлення осіб із інвалідністю і бар'єрів у доступі до послуг та допомоги. 	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> Promote </div> <div style="text-align: center;"> Disaggregat </div> </div>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Забезпечте регулярну взаємодію персоналу з особами з інвалідністю для отримання відгуків про проєкт, виявлення бар'єрів, включаючи ризики заподіяння шкоди та дискримінації, і пошуку можливих коригувальних рішень/заходів. Персонал повинен має право діяти відповідно до цих пропозицій. 	 Promote
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Забезпечте наявність процедур для отримання інформованої згоди (якщо необхідно) усіх осіб із інвалідністю у різних форматах. Актуальна інформація повинна подаватися у доступній формі. 	 Remove
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Забезпечте картування персоналом місцевих спеціалізованих служб, до яких за необхідності можуть бути направлені для отримання подальшої підтримки особи з інвалідністю. 	 Remove
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Документуйте належні практики інклюзії, а також виявлені проблеми та бар'єри, та інформуйте про них відповідні відомства через організовані координаційні платформи (зокрема ICCG, кластери охорони здоров'я та захисту). 	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> Promote </div> <div style="text-align: center;"> Remove </div> </div> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> Empower </div> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> Disaggregat </div>

Моніторинг	Відноситься до «обов'язкових дій»
<ul style="list-style-type: none"> Збирайте дані про кількість осіб із інвалідністю (і про їхні труднощі, якщо це можливо), які мають доступ до проекту і отримують допомогу в рамках нього. 	 Disaggregate
<ul style="list-style-type: none"> Аналізуйте отримані скарги та відгуки з точки зору інклюзії. 	 Promote Remove
<ul style="list-style-type: none"> Контролюйте якість залучення за допомогою самооцінювання результатів роботи та опитувань про рівень задоволеності; не зосереджуйтеся лише на цифрах. Для цього забезпечте активну взаємодію та консультації з особами з інвалідністю та дійте відповідно до отриманих пропозицій. 	 Promote Disaggregate Empower

Inclusion

Exclusion

Segregation

Integration

Оцінювання	Відноситься до «обов'язкових дій»
<ul style="list-style-type: none"> Розумійте, який відсоток зацікавлених сторін проекту становлять особи з інвалідністю та якою мірою вони мають можливість отримати доступ до послуг і брати участь у них на рівні з іншими. Використовуйте базові показники, на додаток до цілей проекту, щоб розуміти, як працює проект. 	 Disaggregate
<ul style="list-style-type: none"> Розумійте, які заходи зі зменшення бар'єрів були вжиті та чи були вони ефективними для усунення або пом'якшення бар'єрів. 	 Promote Remove

Додаткові ресурси щодо інклюзії осіб з інвалідністю у гуманітарній діяльності, а також щодо віку, статі та інших факторів різноманітності можна знайти на спеціальній сторінці Глобального кластера захисту: <https://www.globalprotectioncluster.org/tools-and-guidance/essential-protection-guidance-and-tools/age-gender-diversity-essential-guidance-and-tools/>

За додатковою інформацією щодо розробки проектів, які враховують інтереси осіб із інвалідністю, в Україні звертайтеся до: Марлі Куїнн (Marlee Quinn), Радниці з інклюзії та реабілітації осіб з інвалідністю Європейського регіонального бюро ВООЗ; quinnm@who.int